

Renata SĘKOWSKA
Politechnika Śląska
Wydział Organizacji i Zarządzania
Instytut Ekonomii i Informatyki

SYSTEM FINANSOWANIA POTRZEB OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH Z UWZGLĘDNIENIEM WSPÓLDZIAŁANIA SFER PUBLICZNEJ I PRYWATNEJ NA PRZYKŁADZIE MIASTA ZABRZE

Streszczenie. W artykule podjęto problem współdziałania sfer publicznej i prywatnej w procesie wspierania osób niepełnosprawnych. Jest to zagadnienie, które w praktyce gospodarczej napotyka liczne bariery. By przedstawić jego złożoność w pierwszej części artykułu zdefiniowano pojęcie niepełnosprawności w prawie polskim. Następnie opisano Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, jako instytucję realizującą rehabilitację zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych. W ostatniej części scharakteryzowano zadania realizowane przez Powiatowy Urząd Pracy w Zabrzu, finansowane ze środków PFRON w latach 2008-2010. W podsumowaniu podjęto próbę oceny współdziałania sfer publicznej i prywatnej w finansowaniu potrzeb osób niepełnosprawnych w Zabrzu.

FUNDING SCHEME OF NEEDS OF PEOPLE WITH DISABILITIES INCLUDING THE COOPERATION WITH PUBLIC AND PRIVATE SECTOR ON THE EXAMPLE OF THE ZABRZE CITY

Summary. In this paper the problem of interaction of public and private spheres in supporting people with disabilities is analyzed. There are a lot of barriers in developing such form of financing in practice. To illustrate the complexity of the issue at the beginning the concept of disability in the Polish law is presented. Then the State Fund for Rehabilitation of Disabled Persons (PFRON) as an institution carries out the professional and social rehabilitation of persons with disabilities is characterized. The last part describes the tasks carried out by the Labor Department in Zabrze funded from PFRON in 2008-2010. Finally the evaluation of private and public cooperation in Zabrze is established.

1. Wprowadzenie

Niepelnosprawność jest pojęciem złożonym i wielowarstwowym, dlatego istnieje wiele ujęć definicyjnych tego zagadnienia. Według założeń Światowej Organizacji Zdrowia (WHO), każda jednostka ludzka wskutek upływu lat narażona jest na utratę zdrowia. Niepelnosprawność w tym kontekście postrzegana jest zatem jako pewien uszczerbek na zdrowiu, wywołujący specyficzne ograniczenia szczególnie w funkcjonowaniu społecznym i zawodowym jednostki, a nie jedynie jako jej biologiczne czy medyczne upośledzenie.¹ Parlament Europejski podczas prac Europejskiego Forum Niepelnosprawności uznał za osoby niepełnosprawne pełnoprawne jednostki, które pomimo to pozostają w jakikolwiek sposób upośledzone poprzez bariery środowiskowe, ekonomiczne czy społeczne, będące dla nich przeszkodą nie do pokonania.² Kwestię tę w literaturze przedstawia się również jako „naruszenie lub uszkodzenie sprawności psychofizycznej człowieka, która ogranicza jego aktywność społeczną”.³ Zgodnie z przyjętą w 1997 r. Kartą Praw Osób Niepelnosprawnych, definiowana niepełnosprawność to sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa, która trwale lub okresowo utrudnia lub uniemożliwia jednostce codzienne życie, naukę pracę oraz pełnienie ról społecznych, co pozwala określać ją dalej mianem niepełnosprawnej.⁴ W Polsce za osobę niepełnosprawną, w sensie prawnym, uznaje się jednostkę, której niepełnosprawność została potwierdzona stosownym orzeczeniem. W tym celu na mocy ustawy o rehabilitacji społecznej i zawodowej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych występuje dwuinstancyjność orzecznictwa:

- 1. Do celów rentowych** – prowadzone jest ono przez lekarzy orzeczników ZUS, w celu prawnego określenia niezdolności do pracy. Obecnie składy orzekające określają stopień niezdolności do pracy danej osoby poprzez wydanie jej orzeczenia o całkowitej niezdolności do pracy i do samodzielnej egzystencji lub całkowitej niezdolności do pracy bądź częściowej niezdolności do pracy (odpowiadających odpowiednio I, II i III grupie inwalidzkiej), bądź orzeczeniem o stałej lub długotrwałej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, wydanym, w tym przypadku, przez komisje lekarskie KRUS przed 1 stycznia 1998 r. Osoba legitymująca się danym orzeczeniem lekarskim oraz posiadająca wymagane okresy składkowy i nieskładkowy może ubiegać się o przyznanie jej renty z tytułu niezdolności do pracy.

¹ <http://www.who.int/classifications/icf/en/> stan na dzień 01.11.2011.

² Frąckiewicz L.: Demograficzno-społeczne problemy osób niepełnosprawnych. „Polityka Społeczna”, 2001, nr IV, s. 2.

³ Kawczyńska-Butrym Z.: Niepelnosprawność – specyfika pomocy społecznej. Śląsk, Katowice 1998, s. 12.

⁴ Karta Praw Osób Niepelnosprawnych z dn. 01.08.1997. M.P., nr 50, poz. 475.

2. Do celów pozarentowych – prowadzone jest ono przez Powiatowe Zespoły do Spraw Orzekania o Stopniu Niepełnosprawności. Wydawane orzeczenia odpowiednio o znacznym, umiarkowanym i lekkim stopniu niepełnosprawności są równoważne z orzeczeniami ZUS, jednak uprawniają osobę niepełnosprawną do uzyskania pomocy w ramach:

- a. możliwości znalezienia odpowiedniego zatrudnienia, osiągnięcia uprawnień osób niepełnosprawnych, korzystania z przysługujących szkoleń czy innych możliwości, przewidzianych ustawą,
- b. realizowanych programów PFRON,
- c. korzystania z ulg podatkowych, komunikacyjnych, zniżek abonamentowych RTV,
- d. uzyskania pomocnego zaopatrzenia ortopedycznego (kule, buty ortopedyczne) czy środków pomocniczych (np. higieny osobistej), ułatwiających codzienne funkcjonowanie,
- e. uprawnienia do zasiłku pielęgnacyjnego czy innych świadczeń społecznych.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że osoby dotknięte inwalidztwem, będące przed 16 rokiem życia, zostają zakwalifikowane do osób niepełnosprawnych zgodnie z aktualnym orzeczeniem o niepełnosprawności, wydanym przez Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności.

Jak wynika z przeprowadzonego Narodowego Spisu Ludności obecnie w Polsce ponad 4 mln osób⁵ uznanych jest za osoby dotknięte niepełnosprawnością, z czego aż ponad 428 tys.⁶ to mieszkańcy województwa śląskiego. Na mocy Konstytucji RP oraz międzynarodowych porozumień, państwo polskie – za pośrednictwem powołanych w tym celu instytucji – wykonuje określone zadania, wynikające z zagwarantowanego prawem zabezpieczania społecznego, realizowanego w ramach szerokokorozumianej polityki społecznej państwa.

⁵ Na podstawie danych z GUS, http://www.stat.gov.pl/bdr_n/app/dane_podgrup.nowe_okno?p_zest_id=58916&p_typ=HTML stan na dzień dn. 14 listopada 2010.

⁶ Na podstawie danych z GUS http://www.stat.gov.pl/bdr_n/app/dane_podgrup.nowe_okno?p_zest_id=58928&p_typ=HTML stan na dzień dn. 14 listopada 2010.

2. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych jako instytucja realizująca rehabilitację zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON), jak przewiduje Ustawa,⁷ jest funduszem celowym, gromadzącym środki finansowe na rehabilitację zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych, o których mowa w Ustawie oraz gospodarowanie tymi środkami. W tym celu PFRON posiada osobowość prawną. W ramach swej działalności Biuro Funduszu dokonuje:

1. opracowywania projektów planów działalności Funduszu i projektu planu finansowego,
2. dokonywania wyboru przedsięwzięć do finansowania ze środków Funduszu,
3. gospodarowania środkami Funduszu,
4. opracowywania szczegółowych zasad finansowania realizacji zadań,
5. podejmowania decyzji w sprawie odraczania terminu spłat i umarzania pożyczek,
6. sprawowania kontroli nad wykorzystaniem środków Funduszu, przekazywanych na realizację zadań określonych Ustawą,
7. opracowywania corocznych sprawozdań z działalności Funduszu,
8. współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Zasadniczo praca Biura Funduszu polega na gromadzeniu, podziale i wydatkowaniu środków, jakie wpłynęły zgodnie z założeniami ustawy na konto Funduszu.⁸

W pierwszej kolejności, przed przystąpieniem do prezentacji zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej, realizowanych przez PFRON, należy podkreślić, iż realizacja tych zadań uzależniona jest od środków, jakimi dysponuje Fundusz i jakie corocznie przeznaczają na dany cel. Czasem dane zadania z powodu ograniczonych lub braku środków finansowych nie są w danym roku realizowane i zostają przeniesione na rok następny. Każda udzielona pomoc wymaga spełnienia przez wnioskodawcę warunków określonych stosownymi dokumentami bądź rozporządzeniami. Możliwość korzystania z pomocy traci podmiot (zarówno osoba fizyczna, jak i prawna czy jednostka nieposiadająca osobowości prawnej), która we wcześniejszych umowach z PFRON-em nie wywiązała się z nałożonych obowiązków lub naruszyła warunki podpisanych umów bądź posiada wymagalne zobowiązania wobec PFRON-u.

⁷ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2008 r. Nr 14, poz. 92 z późn. zm.).

⁸ Statut Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób niepełnosprawnych, www.pfron.bip.org.pl z dn. 10.11.2010.

2.1. Zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej realizowane przez jednostki samorządu powiatowego

Za podstawową misję PFRON-u uważa się wspieranie rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych. Ze względu na szerokie spektrum działań, realizowanych przez państwo na rzecz osób niepełnosprawnych niniejszy artykuł ograniczy się w tym miejscu do przedstawienia działań na rzecz rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych, w ramach której udzielana jest pomoc finansowa na: dotację na rozpoczęcie przez osobę niepełnosprawną działalności gospodarczej, rolniczej lub wkład do spółdzielni socjalnej, zwrot kosztów przystosowania istniejącego lub nowo powstałego miejsca pracy dla osoby niepełnosprawnej, a także zwrot kosztów wyposażenia stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej, zwrot kosztów wynagrodzeń osób niepełnosprawnych oraz składek na ubezpieczenie społecznie, dofinansowanie odsetek od kredytów zaciągniętych na kontynuowanie działalności gospodarczej, refundację kosztów szkolenia osoby niepełnosprawnej, refundację kosztów zatrudnienia asystenta osoby niepełnosprawnej.

2.1.1. *Dotacja dla osoby niepełnosprawnej na rozpoczęcie działalności gospodarczej, rolniczej lub wkładu do spółdzielni socjalnej*⁹

Osoba niepełnosprawna zarejestrowana w Powiatowym Urzędzie Pracy jako bezrobotna lub poszukująca pracy i niepozostająca w zatrudnieniu może otrzymać jednorazową dotację na podjęcie po raz pierwszy działalności gospodarczej, rolniczej lub wniesienie po raz pierwszy wkładu do spółdzielni socjalnej bądź ponowne podjęcie działalności lub ponowne wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej, jeżeli zgodnie z oświadczeniem wnioskodawcy upłynęło co najmniej 12 miesięcy od zaprzestania prowadzenia tej działalności lub od ustania członkostwa w spółdzielni socjalnej. Osoba niepełnosprawna niniejszą dotację może otrzymać tylko raz i tylko pod warunkiem, że nie korzysta aktualnie z pożyczki udzielonej z Funduszu Pracy. Maksymalna wysokość dofinansowania nie może przekroczyć 15-krotności przeciętnego, miesięcznego wynagrodzenia, ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego. Wnioskodawca zobowiązany jest do zabezpieczenia zwrotu kwoty środków w formie: poręczenia, w tym poręczenia spółdzielni socjalnej, weksła z poręczeniem wekslowym (awal), gwarancji bankowej, zastawu na prawach lub rzeczach, blokady rachunku bankowego lub aktu notarialnego o poddaniu się egzekucji przez dłużnika. Osoba niepełnosprawna w umowie o jednorazowe środki zobowiązuje się do prowadzenia działalności lub członkostwa w spółdzielni socjalnej przez okres co najmniej 24 miesięcy z uwzględnieniem okresów choroby, powołania do odbycia zasadniczej lub zastępczej służby

⁹ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 października 2007 roku w sprawie przyznania osobie niepełnosprawnej środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej.

wojskowej lub korzystania ze świadczenia rehabilitacyjnego. Osoba niepełnosprawna, która jednorazowo otrzymała środki na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej jest obowiązana do zwrotu otrzymanych środków wraz z odsetkami w wysokości określonej jak dla zaległości podatkowych, jeżeli z przyczyn leżących po jej stronie zostały naruszone warunki umowy.

Przy rozpatrywaniu wniosków bierze się pod uwagę:

1. przewidywane efekty ekonomiczne przedsięwzięcia, na które mają być przeznaczone środki,
2. popyt i podaż lokalnego rynku pracy na planowaną działalność,
3. kalkulację wydatków na uruchomienie działalności w ramach wnioskowanych środków,
4. uprawnienia i kwalifikacje osoby niepełnosprawnej starającej się o dotację na ten cel,
5. wysokość zaangażowanych środków własnych osoby niepełnosprawnej,
6. wysokość posiadanych środków przez PFRON przeznaczonych na ten cel w danym roku.

Przyznanie jednorazowych środków uzależnione jest od posiadanych środków przez PFRON, przeznaczonych na ten cel w danym roku. Wniosek o dotację osoba niepełnosprawna składa w wyznaczonej przez starostę jednostce organizacyjnej. Dysponentami środków PFRON-u w jednostkach samorządu powiatowego są Powiatowe Urzędy Pracy, właściwe dla miejsca zamieszkania lub siedziby planowanej działalności gospodarczej ubiegającego się o otrzymanie przedmiotowej dotacji. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości we wniosku, wnioskodawca zostaje powiadomiony w terminie 14 dni od dnia otrzymania wniosku oraz wezwany do ich usunięcia w terminie 14 dni od dnia doręczenia wezwania. W terminie 30 dni od otrzymania kompletu dokumentów wnioskodawca zostaje powiadomiony o sposobie jego rozpatrzenia. W przypadku pozytywnego rozpatrzenia wniosku, w terminie 14 dni od dnia doręczenia wezwania przeprowadza się negocjacje warunków umowy. W terminie 14 dni od zakończenia negocjacji zawarta zostaje umowa z wnioskodawcą.

2.1.2. Refundacja kosztów: wynagrodzeń pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne, a także obowiązkowych składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe^{10, 11}

Podmiotem uprawnionym do ubiegania się o refundację wynagrodzeń zatrudnionych pracowników niepełnosprawnych może być:

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dn. 09 stycznia 2009 roku w sprawie miesięcznego dofinansowania do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych (Dz.U. z 2009 r. Nr 8, poz. 43).

¹¹ Siemaszko I.: Informator dla pracodawców Zatrudnienie osób niepełnosprawnych. PFRON, Wydział Programowania i Realizacji Zadań, Dział Komunikacji Społecznej, Centralny Ośrodek Informacji, Warszawa 2009, s. 30.

1. pracodawca prowadzący zakład pracy chronionej,
2. pracodawca zatrudniający co najmniej 25 pracowników, w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy i osiągający wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wysokości co najmniej 6%,
3. pracodawca zatrudniający, w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy, mniej niż 25 pracowników.

Dofinansowanie nie przysługuje tylko pracodawcom zatrudniającym, w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy, co najmniej 25 pracowników i nieosiągającym wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wysokości co najmniej 6% bądź tym, posiadającym zobowiązania finansowe wobec PFRON-u. Starosta może przyznać pracodawcy, który zatrudni osobę niepełnosprawną, zarejestrowaną w PUP jako bezrobotna lub poszukującą pracy, niepozostającą w zatrudnieniu, refundację jej wynagrodzenia.

W ramach zobowiązań pracodawcy biorącego udział w refundacji kosztów zatrudnienia osoby niepełnosprawnej jest:

1. zatrudnienie osoby niepełnosprawnej, której dotyczy refundacja w terminie 3 miesięcy od dnia podpisania umowy,
2. przedstawiania kopii listy płac, dowodu opłacania składek na ubezpieczenie społeczne (w terminie do końca miesiąca, w którym opłacił dane składki),
3. przedstawienie kopii umowy o pracę i orzeczenia potwierdzającego niepełnosprawność zatrudnionej osoby, której refundacja dotyczy,
4. niedokonywania zmian w wysokości wynagrodzenia osoby niepełnosprawnej, w okresie refundacji (12 miesięcy), aby nie przekraczać kwoty dofinansowania,
5. udokumentowanie realizacji warunków umowy na zadanie starosty,
6. rozliczenia otrzymanej refundacji w określonym terminie,
7. zwrotu refundacji i odsetek od niej w terminie 3 miesięcy, w przypadku naruszenia warunków umowy bądź od dnia otrzymania wezwania od starosty za pośrednictwem PUP,
8. pracodawca zobowiązany jest do przedstawienia zabezpieczenia zwrotu kwoty refundacji w formie: poręczenia, weksla z poręczeniem wekslowym (awal), gwarancji bankowej, zastawu na prawach lub rzeczach, blokady rachunku bankowego lub aktu notarialnego o poddaniu się egzekucji przez dłużnika,
9. przechowywać dokumentację dotyczącą otrzymanej refundacji przez okres 10 lat od dnia przyznania pomocy.

Jeżeli kwota otrzymanej refundacji jest wyższa od należnej na pracodawcy ciąży obowiązek poinformowania starostę o tej kwocie i zwrotu jej w terminie 3 miesięcy od dnia ujawniania danej kwoty. Jeżeli otrzymana kwota jest niższa od należnej pracodawca może

ubiegać się o jej zwrot, poprzez złożenie wniosku w terminie do 15 lutego roku następnego w stosunku do roku, w którym przypadał okres zatrudnienia.

Procedura ubieganie się o zwrot kosztów wynagrodzenia osób niepełnosprawnych oraz składek na ubezpieczenia społeczne składa się z następujących etapów:

ETAP 1

Pracodawca zobowiązuje się do zatrudnienia danej osoby, przez co najmniej 12 miesięcy. Składa wniosek (Wn-K) do odpowiedniego starosty za pośrednictwem PUP, zgodnie z miejscem zarejestrowania danej osoby niepełnosprawnej

ETAP 2

Starosta za pośrednictwem PUP dokonuje weryfikacji wniosku pod względem rachunkowym i formalnym w ciągu 14 dni, w razie niezgodności wzywa pracodawcę do naprawienia błędów w terminie 14 dni od dnia doręczenia zawiadomienia.

ETAP 3

Podjęcie negocjacji warunków refundacji pracodawcy z przedstawicielem PUP. Umowa o refundacji powinna zostać podpisana w terminie do 14 dni od zakończenia negocjacji.

Kwota miesięcznego dofinansowania uzależniona jest od:

1. wymiaru czasu pracy pracownika niepełnosprawnego,
2. stopnia niepełnosprawności,
3. szczególnych schorzeń.

Pracodawcy prowadzący zakłady pracy chronionej otrzymają refundację w wysokości:

1. 160% najniższego wynagrodzenia, w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności,
2. 140% najniższego wynagrodzenia, w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności,
3. 60% najniższego wynagrodzenia, w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do lekkiego stopnia niepełnosprawności.

Kwoty refundacji zwiększają się o 40% najniższego wynagrodzenia, w przypadku osób niepełnosprawnych, u których stwierdzono chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe lub epilepsję oraz niewidomych. Pracodawcy inni niż zakłady pracy chronionej otrzymają dofinansowanie w wysokości:

1. 70% ze 160% najniższego wynagrodzenia, w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności,
2. 70% ze 140% najniższego wynagrodzenia, w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności,
3. 70% ze 60% najniższego wynagrodzenia, w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do lekkiego stopnia niepełnosprawności,

Pracodawcy z otwartego rynku pracy, zatrudniający osoby niepełnosprawne ze szczególnymi schorzeniami (w tym m.in. choroba psychiczna, upośledzenie umysłowe lub epilepsję itp.) otrzymują refundację:

1. 90% ze 200% najniższego wynagrodzenia, w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności,
2. 90% ze 180% najniższego wynagrodzenia, w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności,
3. 90% ze 100% najniższego wynagrodzenia, w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do lekkiego stopnia niepełnosprawności,

Tabela 1

Maksymalne kwoty miesięcznego dofinansowania do wynagrodzenia osób niepełnosprawnych w 2009 roku

Stopień niepełnosprawności	Otwarty rynek pracy			Zakłady pracy chronionej		
	znaczny	umiarkowany	lekki	znaczny	umiarkowany	lekki
ze schorzeniami specjalnymi	2.296,80 zł	2.067,12 zł	1.148,40 zł	2.552,00 zł	2.296,80 zł	1.276,00 zł
bez schorzeń specjalnych	1.429,12 zł	1.250,48 zł	535,92 zł	2.041,60 zł	1.786,40 zł	765,6 zł

Źródło: Siemaszko I.: Informator dla pracodawców Zatrudnienie osób niepełnosprawnych. PFRON, Wydział Programowania i Realizacji Zadań, Dział Komunikacji Społecznej, Centralny Ośrodek Informacji, Warszawa 2009, s. 30.

2.1.3. Zwrot kosztów a przystosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych istniejącego lub nowo tworzonego stanowiska pracy¹² i zwrot kosztów wyposażenia stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej¹³

Pracodawca, który przez okres co najmniej 36 miesięcy zatrudni osobę niepełnosprawną ze środków PFRON-u może otrzymać zarówno zwrot kosztów poniesionych w związku z przystosowaniem tworzonego lub już istniejącego stanowiska pracy, stosownie do potrzeb wynikających ze stopnia niepełnosprawności pracownika, jak i zwrot kosztów wyposażenia stanowiska pracy, przeznaczonego dla osoby niepełnosprawnej zachowując tożsame warunki opisane poniżej.

Przystosowanie obejmuje dostosowanie pomieszczeń do potrzeb osób niepełnosprawnych, dostosowanie lub kupno urządzeń ułatwiających funkcjonowanie osobie niepełnosprawnej oraz zakup i autoryzację oprogramowania na użytek pracowników niepełnosprawnych oraz urządzeń technologii wspomagających lub przystosowanych do

¹² Art. 26 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2008 r. Nr 14, poz. 92 z późn. zm.).

¹³ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie zwrotu kosztów wyposażenia stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej (Dz.U. z 2007 r. Nr 194, poz. 1404 z późn. zm.).

potrzeb, wynikających z ich niepełnosprawności. Zwrot kosztów dotyczy tych osób niepełnosprawnych, które są bezrobotne lub poszukują pracy i zostały skierowane na stanowisko przez Powiatowy Urząd Pracy, jak również są zatrudnione u pracodawcy, wnioskującego o zwrot kosztów i jednocześnie ich niepełnosprawność powstała w okresie zatrudnienia u tego pracodawcy, z wyjątkiem przypadków, w których niepełnosprawność powstała z winy pracodawcy przy naruszeniu przepisów. Zwrot kosztów na przystosowanie stanowiska pracy nie może przekraczać 20-krotności przeciętnego wynagrodzenia za każde przystosowane stanowisko pracy osoby niepełnosprawnej lub 15-krotności przeciętnego wynagrodzenia, w przypadku jeśli udzielana pomoc dotyczy wyposażenia stanowiska pracy. W obu przypadkach warunkiem zwrotu poniesionych przez pracodawcę kosztów jest uzyskanie pozytywnej opinii Państwowej Inspekcji Pracy o przystosowanym stanowisku pracy, o którą wnioskuje starosta. Wniosek składany jest do starosty lub prezydenta miasta na prawach powiatu właściwego ze względu na miejsce zatrudnienia osoby niepełnosprawnej za pośrednictwem wyznaczonej jednostki organizacyjnej. W przypadku gdy okres zatrudnienia jest krótszy niż 36 miesięcy, pracodawca jest zobowiązany do zwrotu na rzecz PFRON środków w wysokości 1/36 ogólnej kwoty zwrotu za każdy miesiąc brakujący do upływu wymaganego okresu zatrudnienia, jednakże w wysokości nie mniejszej niż 1/6 kwoty.

Pracodawca nie jest zobowiązany do zwrotu, jeśli w terminie 3 miesięcy od dnia rozwiązania stosunku pracy zatrudni inną osobę niepełnosprawną. Wniosek o zwrot kosztów poniesionych w związku z przystosowaniem tworzonego lub istniejącego już stanowiska pracy, stosownie do potrzeb wynikających ze stopnia niepełnosprawności pracownika, składany jest do starosty lub prezydenta miasta na prawach powiatu właściwego ze względu na miejsce zatrudnienia osoby niepełnosprawnej.

Refundacja kosztów wyposażenia stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej może obejmować:

1. udokumentowane koszty zakupu i wytworzenia wyposażenia stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej,
2. kwotę niepodlegającą odliczeniu (podatku od towarów i usług bądź w szczególnych przypadkach kwotę podatku akcyzowego).

Warto podkreślić, że starosta decydując o udzieleniu pomocy na wyposażenie miejsca pracy osoby niepełnosprawnej, bierze pod uwagę m.in.:

1. potrzeby lokalnego rynku pracy,
2. liczbę osób niepełnosprawnych o określonych kwalifikacjach, zarejestrowanych we właściwym dla rozpatrywania wniosku Powiatowym Urzędzie Pracy,
3. koszty wyposażenia stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej,
4. wkład własny pracodawcy w tworzenie dla osoby niepełnosprawnej stanowiska pracy,

5. wysokość posiadanych na ten cel środków PFRON określonych w danym roku kalendarzowym.

2.1.4. Dofinansowanie odsetek od kredytów zaciągniętych na kontynuowanie działalności gospodarczej¹⁴

Osoby niepełnosprawne, prowadzące działalność gospodarczą lub własną, lub dzierżawione gospodarstwo rolne mogą ubiegać się o pomoc w spłacie odsetek od zaciągniętych na ten cel kredytów. Podstawowe warunki ubiegania się o ww. pomoc jest uprzednie niekorzystanie z pożyczki na rozpoczęcie danej działalności gospodarczej bądź całkowite jej spłacenie lub umorzenie przed terminem ubiegania się o daną pomoc. Wniosek osoby niepełnosprawnej ubiegającej się o ww. pomoc należy przedłożyć w ustalonej przez starostę lub prezydenta miasta na prawach powiatu jednostce organizacyjnej, najczęściej są to: powiatowe centrum pomocy rodzinie lub miejskie ośrodki pomocy rodzinie, właściwe ze względu na miejsce zamieszkania osoby niepełnosprawnej, ubiegającej się o ww. pomoc. Wymaganymi dokumentami, jakie należy dołączyć do wniosku „Dofinansowanie odsetek od kredytów zaciągniętych na kontynuowanie działalności gospodarczej”, są:

- a) kserokopia aktualnego orzeczenia o stopniu niepełnosprawności,
- b) zaświadczenie z Urzędu Skarbowego o prowadzeniu działalności i niezaleganiu z podatkami,
- c) umowa kredytowa wraz z harmonogramem spłat,
- d) oświadczenie o niekorzystaniu z pożyczki na rozpoczęcie działalności gospodarczej udzielonej ze środków PFRON-u,
- e) informacja wnioskodawcy o uzyskanej pomocy publicznej w okresie 3 lat przed datą złożenia wniosku.

W przypadku pozytywnego rozpatrzenia wniosku przez starostę zostaje wygenerowana umowa na podstawie, której osoba niepełnosprawna może uzyskać do 50% oprocentowania kredytu bankowego, zaciągniętego w ramach prowadzonej działalności gospodarczej.

2.1.5. Refundacja szkoleń pracowników niepełnosprawnych^{15, 16}

Pracodawca ponoszący koszty szkolenia pracownika niepełnosprawnego może ubiegać się o jego zwrot. Najczęściej jednostkami organizacyjnymi wyznaczonymi do składania

¹⁴ Art. 13 z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2008 r. Nr 14, poz. 92 z późn. zm.).

¹⁵ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dn. 30 marca 2009 r. w sprawie warunków i trybu refundacji kosztów szkolenia pracowników niepełnosprawnych (Dz.U. z 2009 r. Nr 57, poz. 472).

¹⁶ Skiba P.: Zatrudnienie osób niepełnosprawnych. Informator dla pracodawców oraz dla osób niepełnosprawnych zakładających firmę. Wsparcie zatrudnienia osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy II, s. 9-12.

wniosek o przyznanie ww. pomocy są: powiatowe centra pomocy rodzinie lub miejskie ośrodki pomocy rodzinie, właściwe ze względu na miejsce zatrudnienia osoby niepełnosprawnej. W załączeniu do składanego wniosku należy dołączyć następującą dokumentację:

1. informacje identyfikacyjne pracodawcę (nazwę, adres, status prawny NIP, REGON, nr rachunku bankowego pracodawcy),
2. wnioskowaną kwotę refundacji,
3. informację o planowanych kosztach szkolenia,
4. informację uzasadniającą konieczność i wybór szkolenia, które zostanie objęte dofinansowaniem,
5. informację o liczbie osób niepełnosprawnych, które wezmą czynny udział w szkoleniu,
6. informacje o stanie zatrudnienia ogółem, z wyszczególnieniem liczby osób niepełnosprawnych,
7. oświadczenie pracodawcy o niezaleganiu z wymaganymi zobowiązaniami wobec PFRON-u.

Wśród zakresu przedmiotowego, który pracodawca może uwzględnić ubiegając się o refundację, mogą znaleźć się:

1. wynagrodzenia osób prowadzących szkolenie (w tym, jeśli istnieje uzasadniona konieczność również tłumacza języka migowego, lektora dla osoby niewidomej bądź opiekuna zatrudnionej osoby niepełnosprawnej),
2. koszty podróży zarówno osób prowadzących szkolenie, jak i uczestników niepełnosprawnych (w tym, jeśli istnieje uzasadniona konieczność również tłumacza języka migowego, lektora dla osoby niewidomej bądź opiekuna zatrudnionej osoby niepełnosprawnej),
3. koszty zakwaterowania i wyżywienia zarówno osób prowadzących szkolenie, jak i uczestników niepełnosprawnych (w tym, jeśli istnieje uzasadniona konieczność również tłumacza języka migowego, lektora dla osoby niewidomej bądź opiekuna zatrudnionej osoby niepełnosprawnej),
4. koszty usług doradczych, a także koszty obsługi administracyjno-biurowej czy koszty amortyzacji narzędzi i wyposażenia, związanych z danym szkoleniem,
5. koszty materiałów szkoleniowych,
6. koszty zatrudnienia pracownika, jakie ponosi pracodawca w okresie, w którym pracownik ten uczestniczył w szkoleniu,
7. wysokość refundacji kosztów szkolenia, o jaką może ubiegać się pracodawca uzależniona jest od typu przedsiębiorstwa, jaki reprezentuje (przedsiębiorstwo małe, średnie duże), a także typu szkolenia, na które wnioskowana pomoc ma zostać przeznaczona (szkolenie ogólne, specjalistyczne).

2.1.6. Refundacja kosztów zatrudnienia asystenta osoby niepełnosprawnej¹⁷

Oprócz dofinansowania do składek i wynagrodzeń pracodawca może otrzymać zwrot miesięcznych kosztów zatrudnienia asystenta, czyli pracownika pomagającemu osobie niepełnosprawnej. Jego obowiązki mogą obejmować np. czynności ułatwiające komunikowanie się z otoczeniem – w przypadku osób głuchych czy też pomoc niepełnosprawnemu ruchowo w czynnościach niemożliwych do samodzielnego wykonania na stanowisku pracy. Kwota zwrotu ustalana jest na podstawie liczby godzin w miesiącu, przeznaczanych przez asystenta tylko i wyłącznie na pomoc pracownikowi niepełnosprawnemu, podzieloną przez miesięczną liczbę godzin pracy pracownika niepełnosprawnego. Otrzymany wynik mnożony jest następnie przez kwotę minimalnego wynagrodzenia. Liczba godzin przeznaczonych wyłącznie na pomoc pracownikowi niepełnosprawnemu nie może przekraczać 20% liczby godzin pracy pracownika w miesiącu.

2.2. Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej, realizowane przez jednostki samorządu powiatowego

Do zadań celowych z zakresu rehabilitacji społecznej, które z mocy Ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych realizuje PFRON, za pośrednictwem jednostek samorządu powiatowego, należy dofinansowanie do: uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych, kultury, sportu i turystyki osób niepełnosprawnych, zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze dla osób niepełnosprawnych, zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny dla osób fizycznych, prowadzących działalność gospodarczą osób prawnych i jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej, działających na rzecz osób niepełnosprawnych, likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, wnioskowane przez osoby niepełnosprawne, kosztów tworzenia i funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej, zadań zleczanych fundacjom i organizacjom pozarządowym, realizowanych na rzecz osób niepełnosprawnych.

2.2.1. Dofinansowanie do uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych¹⁸

W turnusie rehabilitacyjnym może uczestniczyć osoba posiadająca orzeczenie o stopniu niepełnosprawności lub orzeczenie równoważne (jak również jej opiekun). Uczestnictwo w turnusie jest jednym z elementów tzw. systemu rehabilitacji społecznej i może być

¹⁷ Art. 26d Ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2008 r. Nr 14, poz. 92 z późn. zm.).

¹⁸ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dn. 15 listopada 2007 r. w sprawie turnusów rehabilitacyjnych (Dz.U. Nr 230, poz. 1694).

dofinansowane ze środków PFRON-u, będących w dyspozycji Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie (PCPR). Podstawowym kryterium uzyskania dofinansowania jest udokumentowanie faktu niepełnosprawności i spełnienie kryterium dochodowego. Osoba niepełnosprawna może ubiegać się o dofinansowanie, jeśli przeciętny, miesięczny dochód przeliczony na liczbę osób we wspólnym gospodarstwie domowym nie przekracza kwoty:

- 50% przeciętnego wynagrodzenia we wspólnym gospodarstwie domowym,
- 65% przeciętnego wynagrodzenia w przypadku osoby samotnej.

W przypadku przekroczenia tych kwot, kwotę dofinansowania pomniejsza się o kwotę, o którą dochód został przekroczony, z wyjątkiem osób, które w danym roku kalendarzowym znalazły się w trudnej sytuacji materialnej lub losowej, wówczas dofinansowanie może zostać przyznane bez pomniejszania dofinansowania o przekroczone kwoty.

Czas trwania turnusu wynosi 14 dni, może on być organizowany wyłącznie na terenie kraju.

O dofinansowanie może ubiegać się osoba niepełnosprawna wyłącznie, gdy:¹⁹

- 1) lekarz prowadzący wypełni jej odpowiedni wniosek,
- 2) w bieżącym roku, w którym ubiega się o dofinansowanie nie korzystała już ze środków z PFRON-u przekazywanych na ten cel,
- 3) wybierze ośrodek czy organizatora turnusu, który posiada odpowiedni wpis do rejestru ośrodków, prowadzonego przez wojewodę,
- 4) będzie uczestniczyła w zajęciach przewidzianych programem turnusu, za którego opracowanie i realizację odpowiada organizator turnusu,
- 5) spełni kryterium dochodowe.

Dodatkowo, osobie niepełnosprawnej zaliczonej do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności (czy posiadające orzeczenie równoważne) lub osobie niepełnosprawnej w wieku do 16 lat przysługuje możliwość ubiegania się o dofinansowanie pobytu jego opiekuna, jeśli:

- 1) lekarz uzasadni konieczność pobytu opiekuna,
- 2) nie będzie członkiem kadry na danym turnusie,
- 3) nie jest osobą wymagającą opieki innej osoby,
- 4) ukończył 18 lat lub ukończył 16 lat i pozostaje z osobą niepełnosprawną we wspólnym gospodarstwie domowym.

¹⁹ Radziszewska M.: Informator Przewodnik osoby niepełnosprawnej. PFRON, Warszawa grudzień 2009, s. 111-112.

2.2.2. *Dofinansowanie do kultury, sportu i turystyki osób niepełnosprawnych*^{20, 21}

Do tworzenia odpowiednich warunków prawno-organizacyjnych i ekonomicznych, sprzyjających rozwojowi kultury fizycznej, są zobowiązane organy administracji publicznej oraz jednostki samorządu terytorialnego.

Zawodnikom przysługuje prawo do ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków, wynikłych wskutek uprawiania sportu, obowiązek ubezpieczenia ciąży na klubie sportowym, którego osoba niepełnosprawna jest członkiem. Dodatkowo, przepisy prawa obligatoryjnie zobowiązują inwestorów, aby przy założeniach budowlanych oraz modernizacyjnych obiektów sportowych uwzględniali potrzeby osób niepełnosprawnych. W tym zadaniu realizowana jest również pomoc stypendialna za wysokie wyniki sportowe, uzyskane na szczeblach krajowym i międzynarodowym w postaci stypendium sportowego czy przyznawanych nagród i wyróżnień czy świadczeń paraolimpijskich. W 2005 roku został również utworzony Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej, z którego można ubiegać się o dofinansowanie zadań sportowych osób niepełnosprawnych (m.in. na : uczestnictwo osób niepełnosprawnych w zajęciach sportowych, imprezach sportowo-rekreacyjnych, zorganizowanych zgrupowaniach, prowadzenie zajęć sportowych, obozy letnie i zimowe, szkolenie trenerów fizjoterapeutów i wolontariuszy osób niepełnosprawnych, promocję sportu osób niepełnosprawnych czy zakup sprzętu sportowego).

Ze środków PFRON-u może być dofinansowany: sport, kultura, rekreacja i turystyka osób niepełnosprawnych.²² O dofinansowanie na realizację tych zadań mogą ubiegać się osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, jeśli:

- 1) prowadzą działalność na rzecz osób niepełnosprawnych przez okres co najmniej 2 lat przed dniem złożenia wniosku o dofinansowanie,
- 2) udokumentują zapewnienie odpowiednich warunków technicznych i lokalowych do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- 3) udokumentują posiadanie własnych środków i innych źródeł finansowania planowanego przedsięwzięcia w wysokości nieobjętej dofinansowaniem ze środków PFRON-u.

Ważne, aby pamiętać, że poniesione koszty na realizację planowanego zadania nie zostały poniesione przed przyznaniem dofinansowania. Dodatkowo wysokość dofinansowania nie może przekraczać 60% całkowitych kosztów realizowanego przedsięwzięcia, a wnioski o dofinansowanie na ten cel powinny zostać złożone do właściwego Powiatowego Centrum

²⁰ Ustawa z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej (Dz.U. z 2007 r. Nr 226, poz. 1675, z późn. zm.).

²¹ Radziszewska M.: Informator..., op.cit., s. 114-117.

²² Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie określenia rodzajów zadań powiatu, które mogą być finansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 96, poz. 861 z późn. zm.).

Pomocy Rodzinie w terminie do dnia 30 listopada roku poprzedzającego realizację danego zadania.

2.2.3. Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze dla osób niepełnosprawnych^{7, 20, 23}

Za przedmioty ortopedyczne uznaje się sprzęty niezbędne osobie niepełnosprawnej, która w czasie choroby lub leczenia usprawniającego wymaga ich używania (są nimi np. protezy, kule wózki inwalidzkie i inne). Natomiast środki pomocnicze to środki, które w znacznym stopniu umożliwiają osobie niepełnosprawnej funkcjonowanie w środowisku społecznym (są nimi np. pomoce optyczne dla niedowidzących, aparaty słuchowe, cewniki, pieluchomajtki i inne). Wnioski o dofinansowanie tego typu przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych mogą składać osoby niepełnosprawne do właściwego dla miejsca zamieszkania Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, jeśli posiadają aktualne zlecenie na ten cel od lekarza ubezpieczenia zdrowotnego, a cena ich jest wyższa od limitu określonego przez Narodowy Fundusz Zdrowia (NFZ). Dodatkowo spełnią ustalone kryterium dochodowe, wówczas wysokość dofinansowania może wynosić:

- 1) do 100% udziału właściwego osoby niepełnosprawnej w limicie ceny, ustalonym na podstawie odrębnych przepisów, jeśli taki udział jest wymagany,
- 2) do 150% sumy kwoty limitu wyznaczonego przez NFZ oraz wymaganego udziału własnego osoby niepełnosprawnej w zakupie tych przedmiotów i środków, jeśli cena zakupu jest wyższa niż ustalony limit.

Do wniosku dołączyć należy kopię aktualnego orzeczenia o stopniu niepełnosprawności (lub orzeczenie równoważne), fakturę określającą cenę nabycia przedmiotu ortopedycznego lub środków pomocniczych, z wyodrębnioną kwotą, opłaconą w ramach ubezpieczenia zdrowotnego, oraz kwotę udziału własnego oraz kopię zlecenia lekarskiego na zaopatrzenie w dane przedmioty ortopedyczne lub środki pomocnicze.

2.2.4. Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, wnioskowane przez osoby niepełnosprawne^{7, 20, 24}

Ze względu na brak w przepisach Ministra Pracy i Polityki Społecznej stosownego rozporządzenia definiującego zakres jakiegokolwiek bariery, za interpretacją Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych przyjmuje się iż, za:

- 1) **bariery architektoniczne** należy uznać wszelkie utrudnienia występujące w budynkach i jego najbliższej okolicy, które ze względu na rozwiązania techniczne, konstrukcyjne lub warunki użytkowania uniemożliwiają lub utrudniają swobodę ruchu

²³ Radziszewska M.: Informator..., op.cit., s. 99-104.

²⁴ Ibidem, s. 107-108.

osobom niepełnosprawnym (likwidacja tych barier następuje np. poprzez zastosowanie podjazdów, wind, poręczy itp.),

- 2) **bariery techniczne** przyjmuje się przeszkody wynikające z braku zastosowania lub niedostosowania odpowiednich do rodzaju niepełnosprawności przedmiotów i urządzeń, których likwidacja przyczyni się do sprawniejszego działania w społeczeństwie osoby niepełnosprawnej (likwidacja tych barier następuje np. poprzez zastosowanie odpowiednich sprzętów, np. komputerowego, rehabilitacyjnego),
- 3) **bariery w komunikowaniu** uznaje się ograniczenia uniemożliwiające lub utrudniające osobie niepełnosprawnej swobodne porozumiewanie się i/lub przekazywanie informacji (likwidacja tych barier następuje np. poprzez zastosowanie aparatów słuchowych, specjalistycznych aparatów telefonicznych dla niewidomych i niedowidzących itp.).

Realizacja powyższych zadań ma na celu umożliwienie lub w znacznym stopniu ułatwienie osobie niepełnosprawnej wykonywanie podstawowych, codziennych czynności lub kontaktów z otoczeniem. Osobą ubiegającą się o dofinansowanie w przypadku:

1. likwidacji barier architektonicznych może być zarówno osoba niepełnosprawna, posiadająca trudności w poruszaniu się, jak i właściciel nieruchomości, w którym ona stale zamieszkuje,
2. na likwidację barier w komunikowaniu się lub technicznych może być osoba niepełnosprawna, której niepełnosprawność uzasadnia potrzebę korzystania z dofinansowanych przedmiotów lub środków likwidujących lub ograniczających daną barierę.

Do wniosku – w zależności od realizowanego zadania (likwidacji danej bariery) – należy dołączyć:

1. miejsce i cel dofinansowania, przewidywany koszt, termin rozpoczęcia i czas realizacji zadania,
2. informacje o wartości poniesionych przez wnioskodawcę nakładów na realizację danego zadania,
3. dokumentację o innych źródłach finansowania,
4. informację o wcześniejszych, przyznanych na ten cel kwotach ze środków PFRON-u oraz wysokość kwoty wnioskowanej w ramach dofinansowania,
5. inne dokumenty uzależnione od specyfiki likwidacji danej bariery.

3. Zadania realizowane przez Powiatowy Urząd Pracy w Zabrzu realizowane ze środków PFRON-u w latach 2008-2010

Ze względu na szeroki aspekt zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, realizowanych ze środków PFRON-u na poziomie powiatów, dalsze rozważania empiryczne zostaną ograniczone do zadań zrealizowanych przez Powiatowy Urząd Pracy w Zabrzu. Przyjętym okresem badawczym są lata 2008 – do końca III kwartału 2010 roku, bowiem z mocy przepisów od 2008 roku realizacja zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej została sędowana na starostów lub prezydentów miast na prawach powiatu, wykonujących te zadania, przez wyznaczone do tego instytucje, właściwe z punktu widzenia zamieszkania osoby niepełnosprawnej lub siedziby pracodawcy ubiegającego się o dane dofinansowanie. Powiatowy Urząd Pracy w Zabrzu realizuje zadania na rzecz osób niepełnosprawnych, ujęte w Ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych od 2008 roku. Środki, jakimi dysponuje Powiatowy Urząd Pracy w ramach środków z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych udzielone są w drodze Uchwały Rady Miejskiej w Zabrzu.

Zadania realizowane przez Powiatowy Urząd Pracy w Zabrzu w latach 2008 – do końca III kwartału 2010 roku z zakresu zatrudniania i rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych objęły następujące obszary:

1. finansowanie wydatków na instrumenty lub usługi rynku pracy, określone w Ustawie o promocji, w odniesieniu do osób niepełnosprawnych zarejestrowanych jako poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu,
2. przyznanie osobom niepełnosprawnym środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej,
3. dokonywanie zwrotu kosztów wyposażenia stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej,
4. dokonywanie zwrotu kosztu wynagrodzenia osoby niepełnosprawnej oraz składek na ubezpieczenie społeczne od tego wynagrodzenia,
5. finansowanie kosztów szkolenia i przekwalifikowania zawodowego osób niepełnosprawnych.

Zadania przewidziane w odrębnych przepisach prawnych, a niewymienione powyżej na mocy Uchwały Rady Miasta Zabrze nie były realizowane przez Powiatowy Urząd Pracy w Zabrzu. Można przypuszczać, iż głównym powodem takiego stanu rzeczy jest ograniczony dostęp to otrzymywanych rokrocznie środków z PFRON-u na realizację zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

3.1. Realizacja zadań wynikających z Ustawy o promocji zatrudnienia w odniesieniu do osób niepełnosprawnych

Powiatowy Urząd Pracy w Zabrze wydatkował w latach 2008 – do końca III kwartału 2010 roku wydatki na instrumenty lub usługi rynku pracy, skierowane do osób niepełnosprawnych, zarejestrowanych jako osoby poszukujące pracy na łączną kwotę 104 677,41 zł, z kwoty 144 000,00 zł, jaka została zaplanowana na ten cel.

Łącznie z tej formy aktywizacji skorzystało 101 osób niepełnosprawnych. Szczegółowe informacje w tym zakresie przedstawia tabela 2.

Tabela 2

Realizacja zadań przewidzianych w Ustawie o promocji zatrudnienia,
w odniesieniu do osób niepełnosprawnych

Finansowanie wydatków na instrumenty lub usługi rynku pracy określone w Ustawie o promocji, w odniesieniu do osób niepełnosprawnych, zarejestrowanych jako poszukujące pracy, niepozostające w zatrudnieniu (art. 11 Ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych i zatrudnieniu osób niepełnosprawnych)			
realizacja zadania w latach	Środki otrzymane	Środki wydane	Liczba beneficjentów
ROK 2008	70 000,00 zł	46 170,62 zł	61 osób
ROK 2009	36 000,00 zł	33 971,66 zł	27osób
ROK 2010 (do końca III kwartału)	38 000,00 zł	24 535,13 zł	13 osób

Źródło: materiały udostępnione za pośrednictwem PUP w Zabrzu.

3.2. Realizacja zadań dotyczących udzielania dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej rolniczej lub na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej przez osoby niepełnosprawne

W ramach środków przeznaczonych na dotacje dla osób niepełnosprawnych na rozpoczęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej zostały dofinansowane w latach 2008 – do końca III kwartału 2010 roku łącznie 13 przedsięwzięć gospodarczych na łączną kwotę wydatkowanych na ten cel środków 390 736,00 zł, z łącznej kwoty 490 000,00 zł, otrzymanej na ten cel w latach 2008 – do końca III kwartału 2010 roku.

Tabela 3

Realizacja zadań związanych z przydzielaniem dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej, rolniczej lub wkład do spółdzielni socjalnej przez osoby niepełnosprawne

Przyznanie osobom niepełnosprawnym środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej (art. 12a) Ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych i zatrudnieniu osób niepełnosprawnych)					
Realizacja zadania w latach	Środki otrzymane	Środki wydane	Kwota wnioskowana	Liczba złożonych wniosków	Liczba podpisanych umów
ROK 2008	330 000,00 zł	248 346,00 zł	312 493,45 zł	9 wnioski	7 umowy
ROK 2009	80 000,00 zł	80 000,00 zł	108 499,85 zł	4 wnioski	3 umowy
ROK 2010 (do końca kwartału III)	80 000,00 zł	62 390,00 zł	74 977,74 zł	3 wnioski	3 umowy

Źródło: materiały udostępnione za pośrednictwem PUP w Zabrze.

W 2008 roku dziewięć osób niepełnosprawnych, zarejestrowanych w PUP złożyło wnioski o udzielenie jednorazowych środków na ogólną kwotę 312 493,45 zł. Umowy podpisano z siedmioma osobami. Dwa wnioski zostały nieuwzględnione. W pierwszym przypadku osoba niepełnosprawna zrezygnowała z podpisania umowy, w drugim osoba wnioskowała o środki na środek transportu w działalności transportowej i w związku z tym – zgodnie z przepisami o pomocy publicznej – nie mogliśmy takiej umowy podpisać. Podpisane umowy dotyczyły dotacji działalności z zakresu: PKD 70.22Z, PKD 96.02Z, PKD 47.99Z, PKD 47.89Z, PKD 65.11Z, PKD 4771, PKD 63.11Z.

W 2009 roku cztery osoby niepełnosprawne, zarejestrowane w PUP złożyły wnioski o udzielenie jednorazowych środków na ogólną kwotę 108 499,85 zł. Umowy podpisano z trzema osobami. Jeden wniosek został rozpatrzony negatywnie, ze względu na brak środków.

Umowy, jakie zostały podpisane dotyczyły działalności z zakresu: PKD 45.20.Z, PKD 49.32.Z, PKD 47.76.Z.

Do końca III kwartału 2010 roku trzy osoby niepełnosprawne, zarejestrowane w PUP złożyły wnioski o udzielenie jednorazowych środków na ogólną kwotę 74 977,74 zł. Umowy podpisano z trzema osobami. Umowy, jakie zostały podpisane dotyczyły działalności z zakresu: PKD 81.29.Z, PKD 81.21.Z, PKD 47.71.Z.

3.3. Realizacja zadania dotyczącego zwrotu kosztów wyposażenia stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej

Kolejne zadanie realizowane ze środków PFRON przez Powiatowy Urząd Pracy w Zabrze to zwrot kosztów wyposażenia stanowisk pracy osoby niepełnosprawnej, utworzonych przez pracodawców. Na ten cel w latach 2008 – do końca III kwartału 2010 roku wydatkowano łącznie 948 638,25 zł, z łącznej, otrzymanej kwoty 1 271 000,00 zł.

Dofinansowaniem byli objęci zarówno pracodawcy z sektora prywatnego (z otwartego rynku pracy jak i z zakładów pracy chronionej), jak i publicznego.

Tabela 4

Realizacja zadania zwrotu kosztów wyposażenia stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej

Dokonywanie zwrotu kosztów wyposażenia stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej (art. 26e Ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnoprawnych i zatrudnieniu osób niepełnosprawnych)			
Realizacja zadania w latach	Środki otrzymane	Środki wydane	Liczba beneficjentów
Rok 2008	490 000,00 zł	465 667,10 zł	5 pracodawców zatrudniło 12 osób niepełnosprawnych
Rok 2009	451 000,00 zł	450 971,15 zł	9 pracodawców zatrudniło 10 osób niepełnosprawnych
Rok 2010 (do końca III kwartału)	330 000,00 zł	32 000,00 zł	4 pracodawców zatrudni 6 osób niepełnosprawnych

Źródło: materiały udostępnione za pośrednictwem PUP w Zabrze.

Analizując dane za 2008 rok wynika, że z tej formy skorzystało łącznie 5 pracodawców, którzy zatrudnili 12 osób niepełnosprawnych na stanowiskach takich, jak: administrator systemu, analityk danych, kontroler ds. jakości, grafik komputerowy, publikator-webmaster, pracownik obsługi systemu monitorującego, fizjoterapeuta, pracownik księgowo-biurowy, kierowca-konserwator, kierowca-zaopatrzeniowiec.

W 2009 roku łącznie ze zwrotu kosztów wyposażenia stanowiska pracy skorzystało 9 pracodawców, którzy zatrudnili 10 osób niepełnosprawnych na stanowiskach takich jak: nadzorca kontroli jakości i wykonania zleceń, kucharz, specjalista ds. archiwizacji i zabezpieczania danych, recepcjonista, pomoc kuchenna, kierowca zaopatrzeniowiec, przedstawiciel handlowy zaopatrzeniowiec, kierowca wózka typu melex.

Do końca III kwartału 2010 roku z dofinansowania skorzystało łącznie 4 pracodawców, którzy zatrudnią 6 osób niepełnosprawnych na stanowiskach takich, jak: pracownik ochrony mienia, kierowca wózka typu melex, portier stróż, konserwator, sekretarka dietetyk. Łącznie podpisano 4 umowy na kwotę 330 000,00 zł. Środki te zostaną wypłacone pracodawcom do końca IV kwartału tego roku.

3.4. Realizacja zadania dotyczącego zwrotu kosztów wynagrodzenia osoby niepełnosprawnej oraz składek na ubezpieczenie społeczne od tego wynagrodzenia

Kolejnym realizowanym przez PUP w Zabrze zadaniem celowym w latach 2008 – do końca III kwartału 2010 roku (odnośnie do osób niepełnosprawnych) jest dokonywanie zwrotu kosztu wynagrodzenia osoby niepełnosprawnej oraz składek na ubezpieczenie społeczne od tego wynagrodzenia pracodawcom zatrudniającym osoby niepełnosprawne. W tym przypadku kwotą, jaką dysponował w tym czasie PUP jest 126 500 zł, z której wydatkował środki na łączną sumę 56320,61 zł.

Tabela 5

Realizacja zadania dotyczącego zwrotu kosztów wynagrodzenia osoby niepełnosprawnej oraz składek na ubezpieczenie społeczne od tego wynagrodzenia

Dokonywanie zwrotu kosztów wynagrodzenia osoby niepełnosprawnej oraz składek na ubezpieczenie społeczne od tego wynagrodzenia (art. 26f Ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych i zatrudnieniu osób niepełnosprawnych)			
Realizacja zadania w latach	Środki otrzymane	Środki wydane	Kwota wnioskowana
Rok 2008	70 000,00 zł	2 150,57 zł	78 917,88 zł
Rok 2009	56 500,00 zł	54 170,04 zł	57 943,30 zł
Rok 2010 (do końca III kwartału)	W 2009 roku ta forma aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych została wykreślona z ustawy		

Źródło: materiały udostępnione za pośrednictwem PUP w Zabrze.

W tym zakresie, w 2008 roku zostały zawarte cztery umowy na cztery stanowiska pracy. W związku z tym, iż refundacja jest wypłacana za każdy przepracowany miesiąc, większość zobowiązań przeszło na kolejny rok. Zatem wydatki poniesione w 2009 roku dotyczą danych zawartych w 2008 roku. Osoby, których wynagrodzenia zostały refundowane były zatrudnione na stanowiskach takich, jak: informatyk, koordynator pracy, kierowca wózka typu melex, kierowca zaopatrzeniowiec. Natomiast w 2009 roku ta forma aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych została wykreślona z ustawy.

3.5. Realizacja zadania dotyczącego finansowanie kosztów szkolenia i przekwalifikowania zawodowego osób niepełnosprawnych

Ostatnim z zadań realizowanym przez PUP w Zabrze, z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych, realizowanych ze środków PFRON-u, jest finansowanie kosztów szkolenia i przekwalifikowania zawodowego osób niepełnosprawnych. Na ten cel w ciągu lat 2008 – do końca III kwartału 2010 roku została przeznaczona łączna kwota 142 886,80 zł, z łącznej kwoty 175 000,00 zł, jaką jednostka otrzymała na realizowanie danego zadania.

Tabela 6

Realizacja zadania dotycząca finansowania kosztów szkolenia i przekwalifikowania zawodowego osób niepełnosprawnych

Finansowanie kosztów szkolenia i przekwalifikowania zawodowego osób niepełnosprawnych (art. 40 Ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych i zatrudnieniu osób niepełnosprawnych)			
Realizacja zadania w latach	Środki otrzymane	Środki wydane	Liczba beneficjentów
Rok 2008	110 000,00 zł	84 785,19 zł	44 osoby
Rok 2009	48 000,00 zł	47 102,61 zł	21 osób
Rok 2010 (do końca III kwartału)	17 000,00 zł	10 999,00 zł	5 osób

Źródło: materiały udostępnione za pośrednictwem PUP w Zabrze.

W ramach opisywanego zadania na szkolenia i przekwalifikowanie zawodowe w 2008 roku zostały skierowane – 44 osoby, w 2009 roku – 21 osób, a do końca III kwartału 2010 roku zaledwie 5 osób.

4. Podsumowanie

Prowadzona przez państwo polityka społeczna, na podstawie odrębnych przepisów prawa gwarantuje osobom niepełnosprawnym wsparcie na rzecz ich aktywizacji zawodowej i społecznej. Działania realizowane w tym zakresie uzależnione są od środków, jakimi w danym okresie dysponuje PFRON, powołany m.in. do realizacji powyższych zadań. Wsparcie rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych na poziomie powiatu realizowane jest m.in.: za pośrednictwem Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie (PCPR) i Powiatowych Urzędów Pracy (PUP). Władze miasta Zabrze w drodze uchwały rozporządzają środkami otrzymanymi z PFRON-u, decydując tym samym o ich przeznaczeniu. Na podstawie działalności Powiatowego Urzędu Pracy w Zabrzu stwierdza się, iż potrzeby osób niepełnosprawnych w mieście Zabrze znajdują swoje szczególne miejsce w planowaniu i realizacji zadań powierzonych jednostkom samorządu powiatowego. Szczególny nacisk położony jest na aspekt aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych poprzez m.in. realizację formy aktywizacji, ujętej w ustawie o promocji zatrudnienia, udzielanie dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej, szkolenia osób niepełnosprawnych, zwrot kosztów wyposażenia stanowisk pracy osób niepełnosprawnych czy zwrot kosztów wynagrodzeń osób niepełnosprawnych. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż w latach 2008 – do końca III kwartału 2010 roku dzięki przyjętej Uchwale Rady Miasta Zabrze zostało przyznanych aż 13 dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej, rolniczej czy wniesienie wkładu do spółdzielni społecznej, przy czym wiele miast na prawach powiatu z województwa śląskiego nie realizowało w tym czasie tego zadania. Czasem sytuacja taka podyktowana była brakiem zainteresowania ze strony osób niepełnosprawnych, mogących ubiegać się o daną dotację. Dodatkowo, w badanym okresie z form aktywizacji zagwarantowanych Ustawą o promocji zatrudnienia skorzystało 101 osób niepełnosprawnych, utworzono i wyposażono 28 stanowisk pracy, a 70 osób niepełnosprawnych zostało skierowanych na szkolenia w ramach doksztalcenia czy przekwalifikowania zawodowego. Realizowano również refundację kosztów wynagrodzeń pracowników osób niepełnosprawnych, zatrudnionych zarówno w sektorze prywatnym (na otwartym rynku pracy czy w zakładzie pracy chronionej), jak i publicznym. Niewątpliwie na przestrzeni badanych lat widać stały spadek kwot otrzymywanych przez Miasto Zabrze ze środków PFRON-u, co skutkowało rokrocznie zmniejszeniem liczby beneficjentów biorących udział w przyznawanej

pomocy. Niemniej jednak złożone w PUP Zabrze środki były wydatkowane z należytą starannością, co przyniosło wymierne efekty w codziennym życiu wielu osób niepełnosprawnych, zamieszkałych na terenie miasta Zabrze.

Bibliografia

1. Frąckiewicz L.: Demograficzno-społeczne problemy osób niepełnosprawnych. „Polityka Społeczna”, nr IV, 2001, s. 2.
2. Kawczyńska-Butrym Z.: Niepełnosprawność – specyfika pomocy społecznej. Śląsk, Katowice 1998, s. 12.
3. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych z dn. 01.08.1997 r. (M.P. nr 50, poz. 475).
4. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2008 r. Nr 14, poz. 92 z późn. zm.).
5. Statut Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób niepełnosprawnych, www.pfron.bip.org.pl, stan na dzień 10.11.2010.
6. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 października 2007 roku w sprawie przyznania osobie niepełnosprawnej środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej.
7. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dn. 09 stycznia 2009 r. w sprawie miesięcznego dofinansowania do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych (Dz.U. z 2009 r. Nr 8, poz. 43).
8. Siemaszko I.: Informator dla pracodawców. Zatrudnienie osób niepełnosprawnych. PFRON, Wydział Programowania i Realizacji Zadań, Dział Komunikacji Społecznej, Centralny Ośrodek Informacji, Warszawa 2009.
9. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie zwrotu kosztów wyposażenia stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej (Dz.U. z 2007 r. Nr 194, poz. 1404 z późn. zm.).
10. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dn. 30 marca 2009 r. w sprawie warunków i trybu refundacji kosztów szkolenia pracowników niepełnosprawnych (Dz.U. z 2009 r. Nr 57, poz. 472).
11. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dn. 15 listopada 2007 r. w sprawie turnusów rehabilitacyjnych (Dz.U. Nr 230, poz. 1694).
12. Radziszewska M.: Informator. Przewodnik osoby niepełnosprawnej. PFRON Warszawa, grudzień 2009.

13. Skiba P.: Zatrudnienie osób niepełnosprawnych. Informator dla pracodawców oraz dla osób niepełnosprawnych zakładających firmę. Wsparcie zatrudnienia osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy II, s. 9-12.

Abstract

Led by a social policy based on separate legislation provides assistance to disabled persons for their professional and social activation. Undertaken in this area activities will depend on the funds held by PFRON for realization its tasks.

Support for professional and social rehabilitation of disabled persons on the county level is achieved, among others: through county family support center (PCPR) and district labor offices (PUP). The authorities of Zabrze dispose of the funds received form PFRON and decide of their destiny.

On the basis of the District Labour Office in Zabrze, it is concluded that the needs of disabled people in Zabrze find their special place in planning and carrying out the tasks entrusted to the organizations of the county. Particular emphasis is placed on the aspect of vocational activation of people with disabilities by realization of activation included in the law on employment promotion, giving grants to start a business, training people with disabilities, reimbursement of work equipment for disabled or reimbursement of wages of persons with disabilities.

Particularly noteworthy is the fact that in 2008 – 2010 due to resolution adopted by the City Council of Zabrze 13 grants to start a business or agricultural cooperatives were granted. During this period many cities in Silesia had not been fulfilling this task. Sometimes, this situation was dictated by the lack of interest from persons with disabilities. Sometimes they do not know that they may apply for a grant. In addition, during analyzed period 101 people with disabilities used of activation forms guaranteed by law and connected with promotion of employment. Moreover 28 workstation were created and equipped and 70 persons with disabilities were sent for training in further education or retraining.

Undoubtedly, over the years under study shows a steady reduction in the amounts received by Zabrze from PFRON, which resulted in reduction of the number of beneficiaries each year participating in the assistance. However, the funds entrusted to the PUP Zabrze been expended with due diligence, which have brought tangible results in the daily lives of many disabled people living in Zabrze.